

Proiect realizat de ASOCIAȚIA DE TURISM,
CONSULTANȚĂ ȘI IMPLEMENTAREA
PROIECTELOR EUROPENE,
cu sprijinul financiar al Consiliul Județean Maramureș

MARAMUREȘ CENTENAR

Nr. 3 ■ iulie 2018

-un secol de istorie și dezvoltare

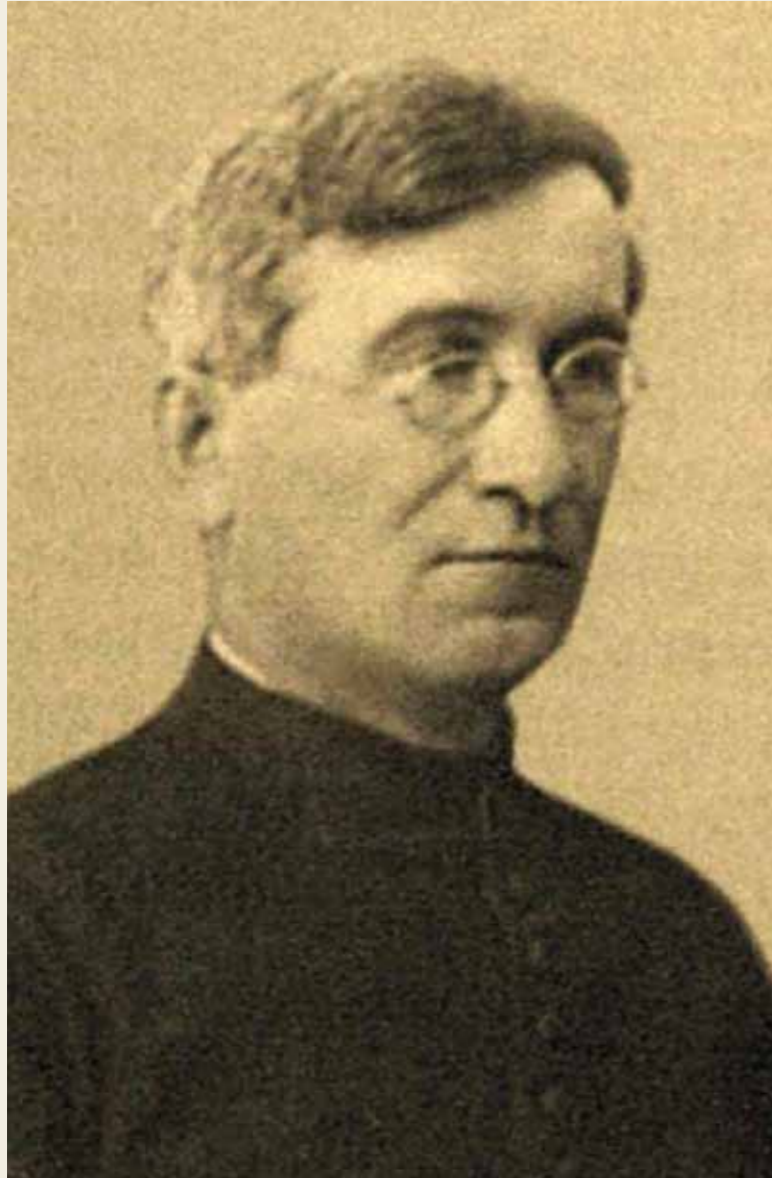
PERSONALITĂȚI

Se distribuie
GRATUIT
împună cu

Protopopul și arhidiaconul Ioan Artur ARTEMIU ANDERCO

Între preocupările sale la loc de cinste s-au numărat cele privind emanciparea țaranului român și conștientizarea rolului școlii în formarea generațiilor de intelectuali.

Ioan Artur Artemiu Anderco s-a născut în anul 1882, în comuna Odoreu, județul Satu Mare, în familia preotului greco-catolic Vasile Anderco (1849-1909) și a Terezei Anderco, născută Pop, fiica preotului din Odoreu, pr. Ioan Pop (1809-1900). Studiile primare le urmează în localitatea natală, între 1889-1893, ca mai apoi să plece la Satu Mare unde să urmeze Școala secundară (1893-1897) și apoi Liceul Romano-Catolic (devenit, astăzi, Colegiul Național „Mihai Eminescu”) între anii 1897-1901.

După liceu, urmează cursurile Academiei Teologice din Gherla pe care o finalizează în anul 1904. În 1905 s-a căsătorit cu

Alexandrina Pop. În același an este hirotonit preot și trimis ca vicar parohial (cooperator) în orașul Baia Mare, unde a slujit ca preot și profesor de religie sub coordonarea protopopului Alexandru Breban. Pe 12 iulie 1908, este numit paroh în localitatea Bogdan Vodă (pe atunci Cuhea). Aici rămâne până în anul 1917 când este chemat să preia parohia Ieud. La Bogdan Vodă se va ocupa de construirea unui nou edificiu școlar, precum și de înzestrarea acestuia. Tot aici, cu sprijinul învățătorului, înființează un cor la biserică, iar o vreme va prelua și funcția de dascăl, activând concomitent și în cadrul „Astrei”, sprijinind demersurile scriitorului Radu Rosetti (1853-1926), pe care l-a și găzduit de mai multe ori.

Transferat la Ieud, preotul Artemiu Anderco va sluji la Biserica din Deal, cunoscută sub numele de „Biserica voievodului Balcu”, timp de 15 ani, până la moarte.

La Ieud, preotul Anderco se implică în problema școlară pe care o gestionează cu multă pricepere, reușind să dea o continuitate educației, colaborând foarte bine cu preotul capelan Emil Fuciec (1886-1980) ce va îndeplini rolul de învățător până în 1917, iar după plecarea acestuia pe front, o duce ca dascăl suplinitor pe Lucreția Zoicaș (probabil fiica preotului Zoicaș Aurelius care a slujit la Ieud), căreia îi oferă un venit de 420 coroane. Este numit apoi notar districtual, protopop de Iza și arhidiacon. În 1918 este ales delegat al Cercului electoral Vișeu la Adunarea de la 1 Decembrie 1918 de la Alba Iulia. Întors acasă de la Alba Iulia, își continuă activitatea pastorală, iar între preocupările sale la loc de cinste s-au numărat cele privind emanciparea țaranului român și conștientizarea rolului școlii în formarea generațiilor de intelectuali. Preocupările sale culturale privind istoria Maramureșului au fost evidențiate de găsirea la Ieud în podul Bisericii de lemn din Deal a unui manuscris valoros cunoscut sub numele de „Codicele de la Ieud”, manuscris datat de prof. Dumitru Șerbu ca fiind scris în anul 1391.

Se stinge din viață în 1932 și este înmormântat în cimitirul Bisericii din Deal, în Ieud.

ALEXIU POCOL, fost primar al Băii Mari

Alexiu Pocol este deopotrivă personaj de legendă, dar și făuritor de istorie. Proprietar de mine, politician, primar al Băii Mari, delegat la Marea Unire, personaj celebru vizitat de nume cunoscute ale perioadei interbelice ca și Nicolae Iorga, Alexiu Pocol este un personaj fascinant.

Alexiu s-a născut în 1871 în Letca. Își începe studiile în satul natal, apoi cele gimnaziale și liceale la Preparandia din Blaj, devenind învățător. În 1892, ca tânăr învățător înființează școala confesională de pe Valea Borcutului, cu sprijinul unor familii bogate din regiune.

Se căsătorește apoi cu o nepoată a mitropolitului Vancea de Buteasa, al cărei prim soț fusese un întreprinzător în domeniul mineritului și se stinsese destul de tânăr din viață, astfel, tânărul dascăl devine proprietar de mine. Descoperirea unui filon bogat în aur îl va introduce în lumea aristocrației transilvănene.

Ocupă, pe rând, foarte multe funcții importante: primar al Băii Mari, președinte al Băncii Comerciale din Baia Mare, președinte al Uniunii proprietarilor de mine particulare, senator, președinte al Filialei Baia Mare a Crucii Roșii, membru marcant al ASTREI. În 1918 este membru delegat la Marea Unire din cercul electoral Baia Mare. O legendă spune că Alexiu oferă cu titlu gratuit 2 kg de aur pentru confecționarea coroanelor regelui Ferdinand și a reginei Maria.

După Marea Unire din 1918, Alexiu Pocol a fost senator de Baia Mare, apoi președintele organizației locale a Partidului Național Țărănesc, după care a trecut la PNL, în vara lui 1927, unde a rămas definitiv. Alexiu Pocol a încetat din viață la 63 de ani, la Budapesta, într-un sanatoriu unde se trata pentru afecțiuni renale, la nouă ani după moartea soției sale, Maria, care a murit în 1926, cauza morții fiind nefrita. Se pare că ultima pe linie directă a familiei a fost fiica lui Alexiu Pocol, Melania, iar odată cu dispariția acesteia și a ficelilor ei, linia directă a descendenților s-a stins.

ALEXIU BERINDE, „iubitul nostru Meșter Manole”

La 9 noiembrie 1922, Ferdinand I, Regele României, „prin grația lui Dumnezeu și voința Națională” îi acordă lui Alexiu Berinde, paroh al comunei Seini, Arhidiacon onorar, „Gradul de ofițer”.

Alexiu Berinde s-a născut în Boinești, la 1 decembrie 1844. A urmat studiile liceale la Sighet și Ungvar, iar teologia, la Gherla. După hirotonisire a fost preot capelan pe lângă episcopul Mihail Pavel, vicar al Maramureșului. Este vremea în care, cu ocazia zidirii unui edificiu, dobândește cunoștințe în arhitectură. La scurtă vreme, Alexiu Berinde este preot paroh în Baia Sprie, perioadă în care, la Șișești, era preot Vasile Lucaciu, cu care leagă prietenie de-o viață. În anul 1879 cere să fie mutat paroh în Seini, localitate care era centru de plasă. Aici va activa, pe tărâm bisericesc, cultural, social și național până la sfârșitul vieții, adică timp de 44 de ani. În tot acest timp zidește o biserică, o casă parohială, o școală, înființează o bancă prin care țărani sunt sprijiniți să-și cumpere terenuri, iar studenții să-și achite taxele de studii, tot după planurile sale se construiesc numeroase biserici în zonă.

Preotul-arhitect Alexiu Berinde este autorul proiectului după care s-a construit Biserica „Pro S. Unione Omnium Romanorum” din Șișești. Era supranumit, de către dr. Vasile Lucaciu, „iubitul nostru Meșter Manole”. A fost memorandist, un „apostol al neamului”, decorat, de două ori de Regele Ferdinand I.

În 1892 face parte din grupul celor peste 300 de delegați transilvăneni, care au dus „Memorandul românilor din Transilvania și Ungaria către maiestatea sa imperială și regală apostolică Francisc Iosif I, împărat al Austriei”.

Munca și meritele lui Alexiu Berinde au fost apreciate și răsplătite și la rang foarte înalt. La 4 septembrie 1919, episcopul greco-catolic al Diecezei de Gherla, Dr. Iuliu Hossu, i-a decernat titlul de „protopop Onorar, cu privilegiul de a purta brâu roșu”. La 9 noiembrie 1922, Ferdinand I, Regele României, „prin grația lui Dumnezeu și voința Națională” îi acordă lui Alexiu Berinde, paroh al comunei Seini, Arhidiacon onorar, „Gradul de ofițer”. Regele Ferdinand I, la 27 decembrie 1922, pentru munca apostolică depusă pe teren bisericesc, îi conferă lui Alexiu Berinde medalia „Răsplata Muncii pentru Biserică, clasa I”.

Alexiu Berinde s-a stins din viață la 26 decembrie 1923, la vârsta de 79 de ani, fiind înmormântat în cimitirul vechi din Seini. La vremea respectivă, seiniienii i-au cinstit memoria: i-au așezat la căpătâi un monument înalt de cinci metri, iar școala construită de Alexiu Berinde i-a purtat numele până în anul 1948, când regimul comunist l-a șters de pe frontispiciul școlii.

Î.P.S. JUSTINIAN, Îngerul păzitor al maramureșenilor

A spus mereu că îi place să le vorbească oamenilor despre Dumnezeu și lui Dumnezeu despre oameni. Și ne-a asigurat că pe lumea cealaltă va fi ocupat să se „certe” cu Dumnezeu pentru sufletele fiecăruia dintre noi, căutând să ne mântuiască. O viață în slujba lui Dumnezeu și a oamenilor.

ÎnaltPreaSfințitul Justinian Chira s-a născut la 28 mai 1921, în satul Plopiș, dintr-o familie de țărani evlavioși, la botez primind numele de Ioan. A urmat școala primară în satul natal (1928-1934). Între 1934-1941 a fost reținut acasă de părinți pentru sprijin în gospodărie, apoi a urmat doi ani cursurile Liceului ortodox de băieți „Simion Ștefan” din Cluj. Mănat de dragostea de a-L sluji cât mai bine pe Dumnezeu, s-a dus la Mănăstirea „Sf. Ana” din Rohia, ca frate de mănăstire, în 12 martie 1941, tuns în monahism sub numele de Justinian (în 1942). La 15 august 1942 a fost hirotonit diacon, iar la 17 aprilie 1943, preot la Mănăstirea Rohia de către P.S. Nicolae Colan, Episcopul Vadului, Feleacului și Clujului. Între 22 noiembrie 1942 - 10 martie 1943 este încorporat, în ciuda hainei clericale, în armata maghiară la Mișcolț. În împrejurările istorice dramatice dintre 1940-1944, monahii din Mănăstirea Rohia trăiau într-o înfrigurată nădejde: eliberarea țării și a Transilvaniei. În zorii în care această speranță devenea o certitudine, este numit stareț la Rohia tânărul ieromonah, în vârstă de 23

de ani, Justinian Chira, care avea să conducă acest sfânt locaș, aproape 30 de ani; una din cele mai îndelungate și rodnice stăreții. El a statornicit ca temelie a vieții și trăirii duhovnicești vechile reguli vasiliene ale monahismului: munca, rugăciunea și studiul. Pentru meritele sale în conducerea mănăstirii, la propunerea P.S. Teofil al Clujului, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române i-a conferit, în anul 1967, rangul de arhimandrit, iar în anul 1973 a fost ridicat la rangul de arhieru, fiind ales episcop-vicar la Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului. În septembrie 1990 a fost ales episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, fiind instalat la 11 noiembrie 1990. În 2009 a fost ridicat la rangul de arhiepiscop și a primit titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universităților din Oradea, 1 Decembrie 1918 Alba Iulia și Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad și Universitatea de Nord din Baia Mare.

A plecat să ne aștepte la poarta Raiului în octombrie 2016. Dar a rămas la fel de viu în sufletele maramureșenilor.

A publicat numeroase articole, lucrări și cărți dintre care amintim:

- „Viața Prea Curatei Fecioare Maria” – 1948;
- „Darurile Bisericii” – 1983;
- „Viața Maicii Domnului” (cuprins nou) – 1986;
- „Harul și adevărul” – 1996;
- „Scrisori” – 2001;
- „Lumină din Lumină Nașterii și Învierii Domnului” – 2006;
- „Justinian” – dialoguri – 2006;
- „Convorbiri în amurg” – 2006;
- „Mama și copilul” – 2009;
- „Drepturile copilului” – 1994;
- „Apel la conștiință și rațiune” – 15 ian. 1990;
- „Viața și Acatistul Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul” – 2006;
- „Viața Maicii Domnului” (cuprins nou) – 1999;
- „Gând și suflet românesc” – 1998.
- „Mănăstirea Sf. Ana Rohia” – Monografie - 2009
- A redactat și publicat cele 12 volume ale Îndrumătorului Bisericesc Misionar și Patriotic al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Vadului, Feleacului și Clujului – 1978-1989.

ALEXANDRU FILIPAȘCU, primar al Sighetului

Alexandru Filipașcu se numără printre personalitățile marcante ale Maramureșului. Este autorul monumentalei lucrări „Istoria Maramureșului”, premiată de Academia Română, a fost primar al municipiului Sighetu Marmăției, preot, profesor, gazetar și a murit în temnițele comuniste pentru libertate și pentru idealul democrației.

„În trecut, când venea un ministru în inspecție se aplecau toți în fața lui fiindcă era un om cult. Dar astăzi toți inculții sunt miniștri. Dacă omul are în cap o cultură, nimeni nu i-o poate lua, chiar dacă ar veni orice partid”.

Alexandru
Filipașcu

S-a născut la 20 aprilie 1902 la Petrova, Maramureș. A început școala (cursul inferior) la Sighet (Liceul Piarist), dar studiile liceale le finalizează la Beiuș – Bihor. Se înscrie în anul 1920 la Facultatea de medicină din Cluj, dar, realizând că nu are nicio pasiune pentru acest domeniu, obține o bursă specială la Roma, unde frecventează cursurile de teologie și filosofie (Seminarul Pontifical Lateranum) pe care le încheie în anul 1923. A început doctoratul în filosofie la Roma (1923) și a susținut și obținut doctoratul în teologie la Lwow (1928). Între anii 1928 – 1933, va fi profesor în diferite orașe din Transilvania, inclusiv la Sighet. A condus, în calitate de viceprimar și primar, în perioada 1933 – 1938, destinele Sighetului, în timpul mandatului său fiind amenajată piața din centrul orașului sub forma unui adevărat parc, a modernizat piața de alimente, a pus la punct sistemul de alarmare al localității.

Cartea de bază a istoricului Alexandru Filipașcu este considerată „Istoria Maramureșului”, București (1940), premiată în anul 1941 de Academia Română. A mai publicat în timpul vieții „De la românii din Maramureș – Oameni, locuri, cântece”, Sibiu (1943); „Maramureș”, Sibiu (1944) și „Voievodatul Maramureșului – Originea, structura și tendințele lui”, Sibiu (1945).

Postum, i-au fost publicate lucrările „Manualul Istoriei Bisericii Române”, București (1958), în două volume, coautor, și „Enciclopedia familiilor nobile maramureșene de origine română”, Editura Dacia (2006) și volumul bilingv română-engleză, Editura Eikon (2015).

A decedat în ziua de 20 decembrie 1952, în gulagul Canalului Dunăre – Marea Neagră, la Valea Neagră – Constanța, fiind deținut politic din vara anului 1952.

Legendarul „voivod” ȘTRIFUNDĂ

După Banat și Moldova, Maramureșul a fost a treia provincie aflată în pericol de a fi smulșă din trupul României. Deși eliberat de sub horthyști de Armata a 4-a română, sovieticii au introdus și aici un regim de ocupație, numind ca prefect un avocat ucrainean, Ivan Odoviciuc. Reprezentantul Comisiei Aliate de Control, generalul Zaharascenko s-a instalat la Sighet și a aprobat cererile ucrainenilor îndreptate către Stalin, care solicitau alipirea Maramureșului la Ucraina Subcarpatică. Cererea era susținută și de presa pro-sovietică, așa că, în scurt timp s-a creat un adevărat curent de opinie, tot mai vehement și tot mai insistent, care dorea dezlipirea Maramureșului din Patria-Mamă.

Amenințați de o nouă stăpânire străină, maramureșenii au pregătit, în 5 martie, o adunare la Sighet. Fiecare comunitate și-a trimis învățătorii și preoții. Iar în centrul manifestării se afla primarul Borșei, Gavrilă Mihali Ștrifundă, care cerea demiterea lui Odoviciuc, anularea cererii abuzive de alipire a Maramureșului la U.R.S.S. și numirea unui prefect român.

Când primarului Borșei i se cere să contracsemneze cererea de alipire a Maramureșului la URSS, post factum, Mihali răspunde că nu el ci comunitatea trebuie să decidă pe ce drum vrea să meargă; iar ca să afle răspunsul să vină duminică când borșenii se vor pronunța. La „referendum” borșenii au spus „NU”, iar Mihali i-a susținut. Se spune că, la auzul cuvintelor lui Ștrifundă, delegatul „Congresului Poporului din Maramureș”, care a venit să dea „vestea bună” a alipirii la U.R.S.S. ar fi răspuns că: „Dacă Borșa nu vrea să adere, dacă vă încăpățânați, nici nu e nevoie. Ne putem uni și fără Borșa. Dar vom pune granița la Valea Hotarului, vom ridica un zid înalt și atunci veți muri aici sufocați, izolați în munți, fără legături cu nimeni”.

Primarul nu credea în referendumuri organizate pe timp de război! Și adunarea borșenilor nu numai că a răspuns NU alipirii la URSS, dar a și cerut conducere românească pentru Maramureș. Amenințările delegaților „Congresului comitetelor poporului” veniți la adunare, nu i-a frânt, ci dimpotrivă. Primarul a organizat câteva mii de voluntari, unii mai tineri au fost instruiți să poarte

arme, ceilalți în detașamente pedestre și de cavalerie, alții însărcinați cu aprovizionarea, și peste o săptămână au plecat din Borșa spre Sighet, la începutul lui martie, să rezolve problema.

În 7 aprilie 1954, Odoviciuc a fost destituit și s-a refugiat în Ucraina. Dar a început totodată urmărirea și arestarea celor care au participat la mișcarea pentru integritatea țării. Unii s-au refugiat în munți, alții s-au ascuns în podul unor case. Pentru a-l sili să se predea și pe conducătorul mișcării, Gavrilă Mihali Ștrifundă, securitatea i-a arestat băiatul, student la Cluj. În pușcărie, fiul lui Ștrifundă s-a îmbolnăvit de TBC și în 1948 a decedat.

În aceeași perioadă, printr-un șiretlic, a reușit să fie prins și Gavrilă Mihali Ștrifundă, de Manole Bodnăraș, și dus la Malmaison, pe Calea Plevnei. Nu se știe cum, la scurt timp, Mihali scapă de închisoare și ia calea munților. Însă, șantajat cu prețul vieții ficei sale, Lucreția, se predă de bună voie autorităților, în toamna anului 1948. Fiica sa a fost arestată și pusă să redacteze o scrisoare, prin care îi cere să se predea de urgență autorităților. Nu a putut rezista ideii arestării unui copil în locul său și s-a predat. A fost condamnat la 1 an și 6 luni de muncă silnică în lagărele de la Canal. Este rearestat, fiind condamnat la 8 ani de închisoare. Din cauza condițiilor inumane de detenție și a bătăilor moare în 1961, în închisoarea Botoșani, în „conștiința neclucitate”.

„Celor din Borșa li s-au adăugat țărani din satele de pe văile Izei și Vișeuului. În fruntea coloanei, călare, mergea Gavrilă Mihali-Ștrifundă. La Dragomirești, coloana s-a oprit și a fost trimisă o delegație din trei membri care să discute cu reprezentanții Comisiei Aliate de Control și ai Comandamentului sovietic. Răspunsul a fost negativ. Ștrifundă cu borșenii lui înarmați a evitat conflictul deschis și s-au întors. Ceilalți au mers până la Vadu Izei, unde podul era aruncat în aer de ungurii în retragere. Acolo, oamenii lui Odoviciuc în uniforme sovietice au deschis foc de arme de pe malul opus. Au căzut câțiva români. Au început arestările. Se urmărea prinderea conducătorilor. Gavrilă Mihali-Ștrifundă, s-a dus la Cluj, unde a reușit să ajungă la Petru Groza și să-i înmâneze un memoriu”.

„Faptele mărețe ale Omului
se propagă în eternitate”

Generalul LEONARD MOCIULSCHI

General, fost deținut politic, patriot. Un nume devenit legendă care se leagă de luptele pentru apărarea Sighetului și granițelor României: Leonard Mociulschi.

batalion de munte, în Sighetu Marmației, unde a primit gradul de locotenent colonel, până în anul 1937, când a fost avansat la rangul de colonel.

În 1940, România se alătură Axei din dorința de reîntregire națională. Pe Frontul de Est, Mociulschi este desemnat comandant adjunct al Brigăzii 1 Mixtă Munte. Vânătorii de Munte români au reușit să străpungă puternicul ansamblu de fortificații cunoscut sub denumirea de „Linia Stalin”, în 1941. Pentru curajul și vitejia de a-și fi condus personal trupele, prin ploaia de gloanțe inamice la forțarea Nistrului, Leonard Mociulschi a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul” clasa a III-a, în grad de cavaler. Generalul Mociulschi era iubit de soldați, deoarece se afla alături de ei în toiul luptelor. Îmbărbătați de exemplul viu al bravului lor comandant, aceștia au înfăptuit fapte de o vitejie fără seamăn. La rândul său, generalul Mociulschi nu-și uită niciodată soldații și ofițerii săi. Iată cum, în memoriile sale de război, găsim evocări ale unor bravi camarazi de arme, precum căpitanul Mezdrea: „Era aidoma unui dirijor, dar în ce condiții! La semnele «baghetei» lui intrau pe rând în partitura de foc ori mitraliere ori aruncătoare de 60mm, ori salta un pluton sau toate, ori se înainta grupa cu grupa sau om cu om... El însă nu avea un pupitru de unde să dirijeze”. Numai că, după 40 de ani în serviciul națiunii române, generalul Mociulschi a dezbrăcat mantaua terfelită în tranșeele celor două războaie mondiale la care a luat parte, pentru a îmbrăca zeghea de deținut. Abia în urma Deciziei Nr. 2496/01.10.1955 a Tribunalului Capitalei, generalul Leonard Mociulschi a ieșit de sub puterea mandatului de arest preventiv în baza căruia fusese „depus”, în urmă cu peste șapte ani, în gulagul românesc. Nu s-a bucurat însă de prea multă libertate nici în perioada imediat următoare, având domiciliul forțat la Blaj.

Participant la cele două războaie mondiale, decorat cu mari distincții militare din partea țărilor europene cobeligerante, primind zeci de ordine, decorații și medalii. Deși născut în Suceava, generalul Mociulschi e legat de Maramureș și de istoria sa.

Leonard Mociulschi și-a ales cariera militară în 1910, urmând, împreună cu ceilalți frați ai săi, exemplul nobililor înaintași. A fost admis la Școala de Ofițeri de Infanterie pe care avea să o termine în 1912 cu gradul de sublocotenent. Imediat după absolvire a participat la campania României din Războiul Balcanic (1913), ajungând la nord de Sofia, la momentul semnării armistițiului. La începutul Primului Război Mondial, Leonard Mociulschi era comandantul companiei 10 din cadrul Regimentului 29 Infanterie Dorohoi. La sfârșitul Primului Război Mondial, remarcându-se în luptele de la Oituz și Soveja, pentru care a fost decorat atât de Regele Ferdinand, cât și de generalul Berthelot, Mociulschi a fost promovat la rangul de căpitan. După război este ridicat la gradul de maior. A avut aprecieri la superlativ din partea tuturor superiorilor săi ierarhici, inclusiv din partea comandantului Corpului Vânătorilor de Munte, Principele Carol, care-l caracteriza într-o notă de raport din anul 1922 ca „un valoros ofițer, de nădejde, înzestrat cu deosebite calități”. În 1932 a fost numit la comanda unui

Savantul care a schimbat lumea FRIEDRICH (FERENC) DOLEZALEK

Acumulatele, telefonia prin cablu, „razele” Roentgen. Toate se datorează într-o oarecare măsură invențiilor și inovațiilor unui savant sighetean: Friedrich (Ferenc) Dolezalek.

Născut în 1873, în Sighetu Marmației, Friedrich (Ferenc) Dolezalek se numără printre maramureșenii care au schimbat lumea. A urmat Technische Hochschule din Hannover și Universitatea din Göttingen, Germania.

În anul 1896 brevetează o invenție care va fi folosită de Wilhelm Conrad Roentgen în dezvoltarea aparatului care-i poartă numele, un electrometru-cuadrant ultrasensibil, folosit printre altele la verificarea legilor lui Ohm și la determinarea constantei dielectrice. Succesul invenției îi sporește elanul creativ și în anul următor elaborează teoria acumulatelelor cu plumb.

Lucrează apoi în cercetare, la Institutul de Fizică și Chimie din Berlin și apoi la celebra firmă Siemens & Halske, unde se preocupă de dezvoltarea telefoniei prin cablu și utilizarea curentului alternativ. Din 1904 este și profesor universitar și conduce și Institutul de Fizică din Göttingen și Charlottenburg din Berlin, unde pune bazele teoriei amestecurilor binare și a soluțiilor saturate. Tot el este fondatorul Institutului de Cercetări de Chimie, Fizică și Electrochimie din Göttingen care-și va deschide porțile în toamna anului 1919. Un an mai târziu însă, exact în ziua în care prietenului său Walther Nernst i se decernează Premiul Nobel pentru chimie, moare.

Astăzi, savantul de origine maramureșeană este studiat în întreaga lume.

F. Dolezalek

Institutului de Cercetări de Chimie, Fizică și Electrochimie din Göttingen

DR. CONSTANTIN OPRIȘ, o viață dedicată vieții

Personalitate marcantă a vieții medicale maramureșene, Dr. Constantin Opreș și-a dedicat două decenii din viață slujirii Spitalului județean. Întreaga sa existență a fost pusă însă în slujba oamenilor, a vieții. Astăzi, cea mai importantă instituție sanitară din județ îi poartă numele.

În acest an, Spitalul Județean de Urgență „Dr. Constantin Opreș” aniversază 40 de ani. Un moment unic, legat de o personalitate unică: Dr. Constantin Opreș. Construit în perioada 1967-1972, de către Trustul de construcții Industriale Oradea, Șantier Baia Mare (director ing. Romulus Couți), după un proiect unic al arhitectului dr. Mihai Enescu, o adevărată „uzină de sănătate” la acea vreme, noul edificiu spitalicesc era situat între primele patru ca mărime din țară, alături de instituțiile similare din Constanța, Craiova și Galați. Primul Director al acestui spital, încă din perioada de construcție a lui, a fost doctorul Constantin Opreș. Pentru a omagia personalitatea medicală de excepție a celui care a fost ctitorul acestui spital al maramureșenilor și care și-a dedicat două decenii de viață pentru înălțarea, buna funcționare și ridicarea calității serviciilor de sănătate oferite, spitalul îi poartă azi, cu mândrie, numele.

Dr. Constantin Opreș s-a născut la 3 iunie 1924 în Tășnad, jud. Satu Mare. A urmat Facultatea de Medicină din Cluj, pe care a absolvit-o în 1951. În perioada 1951-1952 este medic consultant pediatru la Spitalul din Baia Mare, apoi, timp de un an, șeful secției de pediatrie a spitalului din Cehu Silvaniei, după care, vreme de 12 ani devine șef al aceleiași secții și director al spitalului Carei. Între 1968-1970 este director al Direcției Sanitare Maramureș. Apoi a devenit primul director al spitalului județean, funcție care a ocupat-o timp de 20 de ani, până în 1990. A devenit, prin concurs, medic primar încă în 1965 și a fost autorul a numeroase lucrări științifice de specialitate. În 11 ianuarie 1972 a inaugurat spitalul județean, în prezența ministrului sănătății de la acea dată, Dan Enăchescu.

A avut un merit important în atragerea de specialiști valoroși, profesori universitari. Pentru eforturile sale a primit Ordinul „Meritul Sanitar” și „Medalia Muncii”.

Dr. Constantin Opreș,
la împlinirea a 30 de ani de viață a spitalului

„În sculptura lui Vida, simplificarea, prescurtarea, stilizarea, echivalează cu condensarea de forță expresivă. Deși în lemn, statuile lui Vida îndeplinesc condițiile bolovanului, care prăvălit din munte, ajunge la poale intact... Barda lui Vida degajă formele de viață interioară și de comportament social ale urmașilor lui Horia. Înțelege dinlăuntru, ei ni se revelează ca stăpâniți de siguranța pleneră a friii și a clasei care urcă scara istoriei, de solidaritatea cu pământul, cu clasa lor și cu viitorul. Iar fiecare dintre aceste figuri ieșită din barda care modelează trunchiul de copac, vorbește totodată despre artist. Totul e aici atât de viguros, de concentrat, de sobru și, în același timp, atât de năvalnic și de pasionat, încât parcă auzim unealta mușcând din carnea lemnului, parcă auzim zvâcnitul inimii lui Vida care poartă mâna creatoare.”

Eugen Schileru, Contemporanul, nr. 11, 21 mar. 1958, p. 6.

VIDA GHEZA, dalta eternității

Vida Gheza s-a născut în 1913 în Baia Mare, fiind al optulea copil al familiei Iosif și Rozalia Vida. Urmează școala primară și patru clase gimnaziale la Liceul „Gheorghe Șincai” din Baia Mare. Apoi, între 1928-1931 lucrează ca grădinar, paznic, salahor, muncitor de pădure. Frecventează atelierul de pictură care aparține lui Martin Katz, Sarolta Kahán, Lidia Agricola și era îndrumat de maestrul Alexandru Ziffer. În 1932 sculpează: Cosașul, Dabinușca, Femeia cu găleată, Răscoala, Țarancă cu greblă.

În noiembrie, gazeta Bányai Lapok publică sub titlul „Un nou talent”, prima cronică despre Vida Gheza. În 1937 se constituie o nouă societate a artiștilor baimăreni în a cărei conducere este cooptat și Vida Gheza. Prima expoziție de grup, în 22 august, în sala festivă a hotelului „Ștefan” din Baia Mare. Expune lucrările: Miner, Țaran legat de stâlp, Țaran la interogatoriu.

În octombrie, împreună cu un grup de voluntari, părăsește țara pentru a lua parte la războiul civil din Spania. Luptă timp de doi ani în Brigăzile Internaționale, pe fronturile de la Madrid, Guadalajara, Andaluzia, Aragon, Catalonia. Cade prizonier în lagărul de la Saint-Cyprien, apoi în cel de la Gurs. Colaborează la zărele Libertate și Azi și mâine, scoase în lagăr. Lucrează gravuri în linoleum, acuarele și sculptură: Horia, Cloșca și Crișan. Între 1940-1941 este transferat în lagărul de la Argellés sur Mer, apoi la muncă forțată în Germania, de unde fuge la Baia Mare. Un an mai târziu, intră prin concurs la Academia de Belle-Arte din Budapesta și studiază cu profesorul Bári Jenő. Pe timpul verii este concentrat într-un detașament de muncă forțată pentru români, la Seini. În 1945, Vida Gheza se înrolează ca voluntar în armata română, pe frontul antihitlerist și luptă

Atelier Vida Gheza

până la sfârșitul războiului, în Cehoslovacia. În 1949, Ministerul Artelor și Informațiilor îl premiază pe Vida Gheza împreună cu Al. Ciucurencu, Marcela Cordescu, Gheorghe Șaru, Ștefan Szönyi. Participă la numeroase expoziții în țară (Baia Mare, Cluj, București), colective și personale, și în străinătate (Mos-cova, Veneția, Budapesta, Leningrad, Cairo, Alexandria, Damasc, Sofia, Paris, Belgrad, Bologna, Londra, Torino, Brno, Roma, Haga, Copenhaga). Cioplește: Stup de albine, Minerii (relief), Femeie împovărată, Miner cu sapa. Tot în această perioadă realizează Obeliscul Eliberării, cu un relief în bronz, amplasat în centrul vechi al orașului Baia Mare.

În 1953 i se decernează Premiul de stat pentru altorelieful Pinteia Grigore judecând un boier. În 1956 realizează Monumentul minerului, ridicat la Baia Mare, în centrul nou al orașului. I se acordă titlul de Maestru emerit al artei. Continuă seria expozițiilor, premiilor și lucrărilor de valoare. Se stinge din viață la Baia Mare, în 11 mai 1980.

„...Pe unde a fost în lume, el a cioplit în lemn tot lumea moroșenilor și chipurile zbuciumatei noastre istorii...”

Scriitorul
Dumitru Radu
Popescu,
în 1976

ION SOREANU-ȘIUGARIU - născut Patriot. Român de vocație

Ion Șugariu s-a născut în 6 iunie 1914, fiind primul din cei șase copii ai minerului aurar Ion Șugar și ai soției sale, Floarea (n. Griga), în satul Băița, comitatul Maramureș (Máramoros), aflat la acea dată sub administrație austro-ungară. Dată fiind situația materială precară a familiei, muncește alături de părinți încă din copilărie la extrasul și spălatul aurului. Condițiile vitrege își vor pune pecetea asupra sănătății copilului, fiind afectat de reumatism articular, afecțiune care îl va urmări pe parcursul vieții.

Aurmat cursurile școlii primare între anii 1924-1928, cu întreruperi, la Băița și Valea Borcutului. Un rol hotărâtor în continuarea studiilor l-a avut preotul-dascăl Victor Băcilă din Valea Borcutului, care, impresionat de inteligența nativă și sânguința copilului, a insistat pe lângă părinții lui să-l sprijine să-și continue studiile.

Angajarea tatălui la o uzină auriferă a unui consorțiu francez i-a permis continuarea studiilor. A reușit să intre prin concurs ca bursier la Școala Normală din Oradea, unde a învățat între anii 1928-1932. În anul 1932 a fost admis ca elev la Liceul „Emanoil Gojdu” din Oradea, unde a învățat până în 1936, fiind bursier până la absolvirea acestuia. A fost unul dintre cei mai buni elevi ai liceului, remarcându-se în special la limba română (sub îndrumarea profesorului Octav Șuluțiu) și la matematică-fizică (profesor Teodor Neș). Talentul matematic este dovedit prin obținerea unei burse la Oxford, în urma câștigării unui concurs organizat de o revistă engleză de specialitate. Din păcate, situația materială precară a părinților nu i-a putut permite să profite de această șansă, iar elevul și-a găsit tot mai mult refugiul în literatură.

În anul școlar 1935-1936 a fost președintele Societății de lectură Vasile Alecsandri (aflată în acea perioadă sub îndrumarea lui Ovidiu

Papadima). În iunie 1936 și-a susținut examenul de bacalaureat, situându-se pe locul trei din cei trei sute de candidați înscriși.

După absolvirea liceului a urmat cursurile Școlii de ofițeri rezervă de infanterie nr. 1 din Ploiești, fiind avansat la absolvire, în 1 iulie 1937, la gradul de sublocotenent. În toamna anului 1937 Ion Șugariu s-a înscris la Facultatea de Litere și Filosofie (specializarea Filologie modernă) a Universității din București. În facultate i-a avut profesori pe Mihail Ralea, Tudor Vianu, D. Caracostea, Ion Petrovici ș.a. A absolvit studiile universitare în 1942, cu teza Aspectul jurnalistic în literatura modernă.

În anul 1941 a fost ales președinte al Asociației Studenților Refugiați din Ardealul ocupat, în timpul ocupației horthyiste a Transilvaniei. A fost concentrat de două ori în timpul facultății, iar în 1943 a fost mobilizat la o unitate militară din Moldova. A participat ca ofițer în Regimentul 27 Infanterie la luptele împotriva trupelor germane din zonele Otopeni, Băneasa și Tunari ce au avut loc în zilele de după Lovitura de stat de la 23 august 1944.

Sublocotenentul Ion Soreanu-Șugariu a continuat să lupte împotriva trupelor germane în Transilvania, Ungaria și Cehoslovacia, sperând în schimbări radicale după război, așa cum reiese dintr-o însemnare de jurnal: „Mă gândesc că acest război este pentru mine o datorie sfântă. Victoria noastră va trebui să determine și acolo, în țară, altă victorie, a drepturilor omului, a vieții eliberate de orice năpastă. E tot ce mai vrem să visăm, toată armata de pe front”. În unele din poeziile sale a exprimat misiunea generației sale: „Sunt tânăr! Misiunea păstrării unei patrii / Noi tinerii - odrasle ale unui vechi popor, / De ziua cea de mâine, suntem chemați cu fală / A o păstra: prin zarea privirii tuturor!”.

În ziua de 1 februarie 1945, la ora 11 dimineața, conducea un convoi de muniții către linia frontului din apropierea orașului Brezno (Cehoslovacia), când a fost grav rănit de o explozie. A murit pe drumul către ambulanță, fiind îngropat alături de un ofițer și șapte soldați uciși odată cu el, în cimitirul din satul Pohronská Polhora, aflat în apropiere de Brezno.

Dr. VASILE LUCACIU, „Leul de la Șişești”

zirabil pentru cercurile maghiare reacționare, care pornesc împotriva lui o adevărată campanie de denunțuri și calomnii, care au ca și rezultat desființarea catedrei de limba română de la liceul din Satu Mare și cu propunerea de „avansare” la minister, după un stagiul de profesor de latină la Liceul de stat din Losoncz. Riposta lui Lucaciu în discuția avută cu ministrul învățământului demonstrează încă o dată demnitatea marelui patriot: „Declar înaintea Excelenței tale că înaltul guvern maghiar nu dispune de atâtea milioane pentru ca să-mi las eu poporul românesc”.

În această situație, Lucaciu acceptă modesta parohie din satul Șişești, de lângă Baia Mare, unde funcționează efectiv din 27 august 1885. Aici, Lucaciu își intensifică activitatea socială și culturală, dă sfaturi gospodărești țăranilor, aduce pomi fructiferi de soi. Între anii 1886-1890 construiește o biserică, iar în 1905, o școală.

În 1907 este ales deputat de Beiuș în Parlamentul de la Budapesta, ca reprezentant al Partidului Național Român din Transilvania, a cărui secretar era, încă din 1902. Când în 1914 izbucnește Primul război mondial, iar perspectiva unei noi arestări devine iminentă, Lucaciu trece în România, unde timp de 5 ani dezvoltă o prodigioasă activitate pentru înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România. La 1 decembrie 1918 se ține la Alba Iulia Adunarea Națională, decretându-se unirea Transilvaniei cu România. În acest Consiliu Diligent, se află și Vasile Lucaciu, ales în absență. Se reîntoarce în țară în vara lui 1919, prilej cu care este sărbătorit la București, Sibiu, Satu Mare, Baia Mare și Șişești. Intrat în politica României Mari, Lucaciu a stăruit pentru votarea legii electorale și a reformei agrare. Previziunea sa s-a împlinit: venise vremea în care susținea interesele românilor în Parlamentul din București.

Moare la 28 noiembrie 1922. Evenimentul este anunțat de toate ziarele din țară, iar Parlamentul român organizează funeralii naționale, iar ziua de 1 decembrie 1922, ziua înmormântării sale, a devenit zi de doliu național.

Lucaciu are un rol important în redactarea și prezentarea la Viena a Memorandumului din 1892, prin care semnatarul dezvăluie Europei și lumii întregi situația jalnică a românilor din Transilvania. La procesul Memorandumului care are loc la Cluj între 7-25 mai, acuzații, în frunte cu Vasile Lucaciu, devin ei înșiși acuzați, comportamentul lor fiind din nou un exemplu de demnitate și patriotism. Lucaciu primește cea mai mare condamnare: 5 ani, judecătoria motivând că „după convingerea instanței, el este autorul intelectual al întregii mișcări”.

Urmaș al unei vechi familii românești de prin părțile Sălajului, fiu al lui Petru Pop de Băsești cel Tânăr și al Susanei Pop de Turț, George Pop s-a născut la data de 1 august 1835, în comuna Băsești.

„BADEA GEORGE”

Despre George Pop de Băsești, Goga spunea: „Acest om a dat numai și n-a cerut nimănui nimic”.

Tot Goga își încheie discursul ținut la Băsești, în 6 mai 1923, astfel: „E un capitol de istorie națională în cripta de la Băsești. Epigoni ai țării mele, duceți-vă la ea să învățați dragostea de neam...”.

„Lucruri mari pretind jertfe mari. Asta, apoi mă împacă cu situația, mă oțelește și mă întărește în credința că noi a trebuit să aducem jertfa asta pe altarul națiunii. Și dacă e așa, răbdăm și îndurăm bucuros”.

„Dacă astăzi aș mai putea începe odată viața, tot așa aș face, cum am făcut până acum”.

George Pop de Băsești

Studiile primare și le face în comuna natală. Primele clase secundare le urmează la Baia Mare, iar următoarele la Oradea. Tot în acest oraș își continuă studiile de Drept până în anul 1859, când tânărul absolvent este mobilizat în armata austriacă și dus în războiul contra Sardiniei, până în Veneția. Eliberându-se din armată în toamna lui 1860, George Pop de Băsești se implică activ în viața politică a comitatului său. Este ales întâi prim-pretor, judecător la scaunul orfanal și cel de comitatens.

Tot în 1860 se căsătorește cu Maria Loșonți, cu care are două fiice: Maria și Elena. Cea dintâi moare la vârsta de un an, iar cea de-a doua în 1940. În 1872 este ales deputat de Cehu Silvaniei, reprezentând acest cerc trei mandate neîntrerupte, până în 1881, în Camera din Budapesta.

Ca deputat în Camera maghiară, George POP de Băsești duce o luptă susținută împotriva dualismului austro-ungar, arătând în cadrul unei ședințe din 1879 că: „Prin această lege, în locul unirii a trei națiuni, avem numai a două împotriva unei mulțimi de nații, mai vechi și mai numeroase decât cele două privilegiate. Guvernele ungurești înțeleg să aplice legea aceasta, ca și cea de naționalități din 1868, săvârșind o mulțime de abuzuri, unul mai revoltător decât altul”.

Se numără printre cei 25 de membri ai Comitetului executiv al PNR urmăriți pentru „tipărirea și răspândirea Memorandumului”. Interogat la Cehu Silvaniei, răspunde plin de demnitate: „Declar că sunt primul vicepreședinte al Comitetului executiv al PNR și că textul Memorandumului – din cauză că președintele Rațiu este bolnav – a fost stabilit sub președenția mea”.

George Pop de Băsești este condamnat la un an de închisoare și dus în temnița de la Vacz. Într-una dintre scrisorile pe care le trimite aici, scrie: „Lucruri mari pretind jertfe mari. Asta, apoi mă împacă cu situația, mă oțelește și mă întărește în credința că noi a trebuit să aducem jertfa asta pe altarul națiunii. Și dacă e așa, răbdăm și îndurăm bucuros”.

În 1895, sub președenția lui George Pop de Băsești, proaspăt eliberat din închisoare, are loc un congres al conducerii națiunilor din Ungaria și Transilvania, în care se stabilește un program comun „contra agresivității maghiare”. George Pop de Băsești arată că acest deziderat poate fi realizat doar prin eforturile comune ale tuturor. Sub presiunea opiniei publice, împăratul îi grațiază pe ceilalți condamnați, așa sunt eliberați Ioan Rațiu și Vasile Lucaciu. În 1902, la moartea lui Rațiu, făgăduiește să nu lase steagul din mână până la victoria finală. Preia conducerea partidului în condiții foarte grele și simte nevoia adoptării unei noi tactici în lupta pentru drepturile sociale și naționale ale românilor din Transilvania.

În 1910 este ales din nou președinte al PNR, în ovațiile mulțimii. În preajma primului război mondial, George Pop de Băsești se numără printre cei 10 reprezentanți ai PNR care au dus tratative cu contele Tisza în problema drepturilor naționale ale românilor din Transilvania.

În timpul războiului, rămâne acasă, urmărind cu mare interes evenimentele politice. A prezidat Adunarea Națională de la Alba Iulia. La scurt timp însă, în 23 februarie 1919 moare, fiind înmormântat printre țărani lui, în șuierul gloanțelor dușmane. Cu puțin timp înainte să moară, mărturisea: „Dacă astăzi aș mai putea începe odată viața, tot așa aș face, cum am făcut până acum”.

Născut în Giulești (Maramureș), Ilie Lazăr s-a implicat de tânăr în mișcarea națională a românilor transilvăneni, ajungând ca la 23 de ani să fie cel mai tânăr dintre delegații care au votat Unirea Transilvaniei cu România. Participant la Primul război mondial, după dezertarea din armata austro-ungară, a asigurat, în toamna anului 1918, ordinea în Cernăuți, până la intrarea armatei române. În ianuarie 1919, a participat alături de armata română la luptele pentru eliberarea orașului Sighet, fiind un bun cunoscător al zonei și având experiența frontului.

ILIE LAZĂR, cel mai tânăr dintre delegații care au votat Unirea Transilvaniei cu România

Stabilit în București, în 1923, dar bucurându-se de simpatia și sprijinul țărănilor maramureșeni, a fost ales de trei ori deputat de Maramureș: în 1928, 1932 și în 1937. În calitate de reprezentant al Maramureșului, a avut numeroase intervenții în plenul Adunării Deputaților, solicitând adoptarea unor măsuri economice pentru a scoate din izolare această parte a țării. La sfârșitul anilor '30, în contextul apariției în legislația românească interbelică a primelor măsuri de caracter antisemit și a expansiunii mișcărilor de extremă dreaptă Ilie Lazăr a intervenit în favoarea populației evreiești din Maramureș.

Urmând politica promovată de Iuliu Maniu, pe care îl considera un adevărat mentor, Ilie Lazăr s-a pronunțat deschis împotriva regimurilor autoritare conduse de Regele Carol al II-lea și Mareșalul Ion Antonescu, iar pentru atitudinea sa intransigentă a fost internat cu domiciliu forțat la Mănăstirea Turnu și în lagărul de la Târgu Jiu. În septembrie 1944, a fost însărcinat din partea Consiliului de Miniștri să îndeplinească funcția de comisar politic pe lângă Armata a IV-a, principala sa misiune era de a întreprinde primele măsuri de organizare a vieții românești în orașele eliberate și de a aplană eventualele neînțelegeri ivite între populația civilă și armată. În calitate de membru în Comitetul Central Executiv al P.N.Ț. a desfășurat o activitate susținută pe plan politic, fiind președintele organizațiilor județene Hunedoara și Maramureș. Totodată, la propunerea lui Maniu, a preluat conducerea Organizației Muncitorești a partidului la nivel național.

O nouă etapă în viața lui Ilie Lazăr a început odată cu instaurarea regimului comunist. Arestat în mai 1946, a fost condamnat cu o zi înaintea alegerilor din 19 noiembrie, la 7 luni închisoare corecțională. Rearestat la mijlocul lunii iulie 1947, în urma acțiunii de la Tămădău, reținut la Ministerul

Fire dâră și neînfricată, Ilie Lazăr nu putea să se obișnuiască cu măsurile stricte din penitenciar, fiind adesea pedepsit pentru încălcarea regulamentului (în cei patru ani petrecuți în „închisoarea tăcerii” de la Râmnicu Sărat, a fost pedepsit cu peste 70 zile de izolare).

de Interne a refuzat orice cooperare cu cei care-l anchetau. Condamnat la 12 ani temniță grea, a fost nevoit să suporte, timp de 17 ani, chinurile, neajunsurile și umilințele din închisorile și coloniile de muncă din timpul lui Gheorghiu-Dej. Eliberat din colonia de muncă Periprava, la începutul lunii mai 1964, a fost trimis la Cluj, deoarece prezența sa în Capitală ar fi creat Securității mult mai multe probleme decât într-un oraș de provincie, unde putea fi mai ușor de controlat. După eliberare, dosarul personal de urmărire, deschis la sfârșitul anului 1959, în timp ce era internat în colonia de muncă Culmea, a fost transferat la Direcția Regională Cluj a Securității, iar familia Lazăr a fost încadrată cu o întreagă rețea de informatori. Convorbirile, inclusiv cele mai banale amănunte casnice, au fost înregistrate și transcrise, corespondența verificată, iar în anumite perioade a fost supus măsurilor de filaj, ce au constat în urmărirea pas cu pas a lui Ilie Lazăr și a persoanelor cu care intra în contact, fotografierea și identificarea acestora. Rămas văduv din toamna anului 1973, beneficiind de grija părintească a fiicei sale, Ilie Lazăr era bucuros de a-și vedea nepotul crescând, iar acest lucru a însemnat o oarecare mângâiere, în pofida necazurilor pricinuite de grijile materiale cu care era nevoit să se confrunte întreaga familie.

Dușman neînduplecat al comunismului, în anii '70, pe băncile din fața statuii lui Matei Corvin din Cluj, continua să critice abuzurile și nedreptățile regimului. Cu toate suferințele îndurate, Ilie Lazăr a rămas până la moartea sa, în noiembrie 1976, fidel crezului său politic¹.

¹ Din Andrea Dobeș, Ilie Lazăr. Consecvența unui ideal politic, Fundația Academia Civică, 2015

GHEORGHE BILAȘCU, părintele stomatologiei românești

Născut la 27 aprilie 1863 în Petrova, Gheorghe Bilașcu își face studiile primare în satul natal, apoi urmează liceul la Sighetu Marmăției pe care îl absolvă cu „Magna cum laude”.

Părinții săi doreau ca unicul lor fiu să studieze Dreptul, dar cum el nu simte nici o atracție pentru profesiunea de avocat, contrar dorinței acestora, s-a înscris la medicină. Urmează să se refuzat orice ajutor material de acasă. Parcurge întreaga studenție luptând cu greutățile materiale.

La Facultatea de Medicină din Budapesta, încă din primii ani, se remarcă ca un student inteligent, sărguincios, cu o deosebită îndemnare practică. Reușește să învingă toate greutățile și promovează cu strălucit succes examenele de doctorat. Este pe rând preparator la Anatomie descriptivă, Fiziologie, Obstetrică, Oftalmologie, apoi asistent la Chirurgie și Ortopedie. Abia după ce își

câștigă o vastă și temeinică cultură și practică medicală, se hotărăște, în 1895, să îmbrățișeze Stomatologia.

Tânărul stomatolog atrage atenția și admirația asupra sa și, ca urmare, este numit asistent, iar mai târziu șef de lucrări și apoi conducătorul secției dentare a Policlinicii din Budapesta. În curând, grație calităților sale profesionale și morale, dr. Gheorghe Bilașcu devine cel mai solicitat și respectat stomatolog din Budapesta, fiind supranumit „regele dentiștilor”. Cabinetul său dentar era frecventat de aristocrații, magnații financiari ai locului. Cu generozitate, îi primea și pe studenții români săraci, cărora le venea întotdeauna, cu drag, în ajutor.

Adevărat patriot și cu dragoste de neam, dr. Gheorghe Bilașcu nu pregetă să renunțe la o situație materială și o reputație strălucită și cu frumoase perspective în învățământul superior. Spre surprinderea prietenilor și cunoscuților, la chemarea Consiliului Dirigent, după desăvârșirea unității statului național român, vine, în 1919, la Cluj, ca să preia conducerea mai mult decât modestei clinici stomatologice, înființate cu câțiva ani mai înainte.

La 1 septembrie 1919, dr. Gheorghe Bilașcu este numit profesor agregat al Facultății de Medicină și conducătorul Clinicii Stomatologice a noii Universități clujene. În anul 1923, la îndemnul, sub conducerea și sprijinul său și al colaboratorilor, apare „Revista stomatologică”, organ al Asociației Stomatologice. Revista are meritul de a grupa în jurul ei numeroși și valoroși colaboratori, specialiști de primă mărime.

În scurtă vreme, datorită talentului organizatoric a eminentului medic, om, pedagog, cercetător, clinica devine un adevărat focar al stomatologiei românești

S-a stins din viață la vârsta de 63 de ani, la 22 iulie 1926, fiind înmormântat în cimitirul de la marginea comunei unde a văzut lumina zilei.